

Danish University Colleges

Ud over skole-centrisme: talent i erhvervsuddannelserne

Christensen, Suna Møller

Published in:
Dansk Pædagogisk Tidsskrift

Publication date:
2015

[Link to publication](#)

Citation for pulished version (APA):

Christensen, S. M. (2015). Ud over skole-centrisme: talent i erhvervsuddannelserne. *Dansk Pædagogisk Tidsskrift*, 2015(3), 42-52. [4].

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Download policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

DYGTIGHEDSPÆDAGOGIK:

FENS TALENTER OG TALENTERNES ELITE I UDDANNELSESSYSTEMET

alent og elite i det danske uddannelsessystem er markant. "De særligt talentfulde skal have udfordringer", der skal "ikke kun sættes på bredden, men også eliten" er fremtrædende udsagn. I de år har talentbegrebet fået en særlig drejning i uddannelsespolitik, hvor det først og fremmest er at give de dygtigste elever bedre muligheder for at udvikle deres evner. Men hvad er talent og ad bliver det til i pædagogiske sammenhænge?

LILLING OLESEN, JENS CHRISTIAN NIELSEN, SUVA MARLÉN GRENSTEN
VAN SANDBJERG HANSEN:

i indledning

RASMUSSEN:

kling og differentiering af elever i talentklasser

STIAN NIELSEN, LOTTE S. SIKRUBELTRANG & JESPER S. OLSEN:

nters læringsfærdigheder med den danske folkeskole – om folkeskolens samarbejde med eliteidrætten
dvikling

VALKER:

ævre elite - præfektrollen som marker i elevernes identitetsdannelse på en elitekostskole

HISTENSEN:

le-centrisme: Talent i erhvervsuddannelsen

JIS JOHANNSEN & JESPER BRUNN:

in, tabu og anden naturtro

ARTIKLER

DYVN OG KIA WIED:

V DRIVE VÆRKET I UDSSKOLINGEN?

fra to studier af lyst som organisationsprincip i udskolingen

fter fokus på, hvad der sker, når elevernes lyst og interesse bruges som det bærende princip for de at organisere sig på. Der peges på, at lyst til skole for eleverne er forbundet med meget andet i faglig interesse, og at lyst som organisationsprincip ser ud til at producere udforskede opdelinger af elevernes linjevalg.

JEN LYHNE:

UR OG DYD. Om Aristoteles' teori om dyder og dennes relevans for pædagogikken

er et etisk-kognitionspsykologisk bud på, hvorfor pædagogikken bør vægte skolekulturens berne pointe udledes med afsæt i Aristoteles' teori om dyder. Artiklens ærhde er reflektere over kraft (motivation). Afslutningsvist sættes artiklens pointer kordtattet i spil i forhold til den aktuelle afoms fokus på læringsmålsstyring.

THE AHRENKIEL & KIMI RASMUSSEN:

ATIONER OG VENSKABER – pædagogers opgave og ansvar?

socialle relationer og især deres venskab er det, som betyder mest for børn i hverdagens daginsti-berfor synes pædagoger at stå i en både vanskelig og paradoksal situation, når de skal forsøge at brøft, der har svært ved at skabe og fastholde stabile relationer til andre børn. Men hvad kan pæ- så gøre for at leve op til ansvaret?

» 15 » SEPTEMBER

DANSK
PÆDAG
GOGISK
TIDSSKRIFT
SKRIFT

ANSK PÆDAGOGISK TIDSSKRIFT 3»15»SEPTEMBER

TEMA: DYGTIGHEDSPÆDAGOGIK

Talent

TEMA:

DYGTIGHEDSPÆDAGOGIK: OM ELITENS TALENTER OG TALENTERNES ELITE I UDDANNELSESSYSTEMET

ISK ANALYSE, VIDTLING OG DISKUSSION

pædagogisk. Tidsskrift har en lang historie som for eksempel, kritiske og progressive kræfter, og vi forstår og påvirke det pædagogiske felt og institutioner. Tidsskrift er stedet, hvor nye uddannelsesdagordener udfordres med nye analyser, hvor uddannelsens skulde tænkes dokumenteres, hvor ideologiske kampes og hvor skarpe og provokerende analyser for nye perspektiver på pædagogiske institutioner og institutioner og hvor nyrettede perspektiver og ideer formidles til den for det pædagogiske felt.

Tidsskrifts overordnede formål er at bidrage til den for det pædagogiske felt og samfundet i at sætte social, kulturel og kønsmæssig lighed på dagsordenen. Der er brug for videnskabelige og skarp politiske analyser af uddannelsesdagordener og skærpede politiske kommentarer til aktuelle pædagogiske og politiske forhold og deres konsekvenser, og der er brug for formidling af nye og fremdrættende ideer og eksperimenter, der kan inspirere og udfordre.

Skriftets sigte er gennem temaer, enkeltartikler og kommentarer, samt anmeldelser at dække hele det pædagogiske felt og den pædagogiske praksis. Tidsskrift skal være relevant for alle pædagoger og motivere til artikler fra en vidt udsat vinkel. Tidsskrift skal være relevant for alle pædagoger og motivere til artikler fra en vidt udsat vinkel.

ISK PERSPEKTIV

Tidsskrifts sigte er gennem temaer, enkeltartikler og kommentarer, samt anmeldelser at dække hele det pædagogiske felt og den pædagogiske praksis. Tidsskrift skal være relevant for alle pædagoger og motivere til artikler fra en vidt udsat vinkel.

problematik og udfordrer dominerende perspektiver, ideologier og politik på det pædagogiske område. Tidsskrift giver stemme til eller belyser forholdene for pædagoger, studenter og ekskluderede grupper og grupper indenfor det pædagogiske felt. Tidsskrift skal være relevant for alle pædagoger og motivere til artikler fra en vidt udsat vinkel.

problematik og udfordrer dominerende perspektiver, ideologier og politik på det pædagogiske område. Tidsskrift giver stemme til eller belyser forholdene for pædagoger, studenter og ekskluderede grupper og grupper indenfor det pædagogiske felt. Tidsskrift skal være relevant for alle pædagoger og motivere til artikler fra en vidt udsat vinkel.

problematik og udfordrer dominerende perspektiver, ideologier og politik på det pædagogiske område. Tidsskrift giver stemme til eller belyser forholdene for pædagoger, studenter og ekskluderede grupper og grupper indenfor det pædagogiske felt. Tidsskrift skal være relevant for alle pædagoger og motivere til artikler fra en vidt udsat vinkel.

REDAKTIONEN BESTÅR AF:

Marianne Brodersen
Adjunkt og ph.d.-stipendiat ved pædagoguddannelsen Høstede, Professionshøjskolen UC Sjælland

Tekla Canger
Ph.d. og lektor ved læreruddannelsen Zahle, Professionshøjskolen UCC

Birgitte Elle
Ph.d. og professor ved Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning, Roskilde Universitet

Tomas Ellegaard (ansvarsh.)
Ph.d., lektor og forskningsgruppel leder ved Institut for Psykologi og Uddannelsesforskning, Roskilde Universitet

Natasha Gulndy
Lektor ved Pædagoguddannelsen Sydhavn, Professionshøjskolen UCC

Christian Sandbjerg Hansen
Ph.d. og adjunkt ved Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet

Søren Langager
Lektor ved Institut for Uddannelse og Pædagogik, Aarhus Universitet

Axel Neubert
Tidl. uddannelseskonsulent i SID (nu 3F) og selvstændig konsulent

Maria Christina Secher Schmidt
Lektor og ph.d.-stipendiat ved Institut for Skole og Læring, Professionshøjskolen Metropol

Trine Øiland
Ph.d., lektor og afdelingsleder ved Afdeling for Pædagogik, Institut for Medier, Erkendelse og Formidling, Københavns Universitet

Bodil Øster
Faglig leder på det socialpsykiatriske tilbud Slotsvænget, Lyngby-Taarbæk kommune

Yderligere oplysning bogst i Tidsskriftet og på www.dpu.dk

Artikelforfattere, som ønsker det, kan vælge at få deres artikler bedømt i form af en anonym fagfællebedømmelse (peer review). Se de nærmere retningslinjer i skrivevejledningen på www.dpu.dk.

Danskt pædagogisk Tidsskrift er optaget på European Reference Index for the Humanities (erhi) over videnskabelige tidsskrifter i kategori c: research journals with an important local / regional significance in europe, occasionally cited outside the publishing country though their main target group is the domestic academic

DANSK PÆDAGOGISK TIDSSKRIFT

TEMA: DYGTIGHEDSPÆDAGOGIK: OM ELITENS TALENTER OG TALENTERNES ELITE I UDDANNELSESSYSTEMET

Talenter og elite i det danske uddannelsessystem er markant. "De særligt talentfulde skal have udfordringsmuligheder", der skal "ikke kun sættes på bredden, men også eliteen" er fremtrædende udsagn. I de seneste år har talentbegrebet fået en særlig drejning i uddannelsespolitik, hvor det først og fremmest handler om at give de dygtigste elever bedre muligheder for at udvikle deres evner. Men hvad er talent og elite og hvad bliver det i pædagogiske sammenhænge?

Jesper Stilling Olesen, Jens Christian Nielsen, Sune Møller Christensen & Christian Sandbjerg Hansen: Redaktionel indledning.....

Annette Rosmussen: Talentudvikling og differentiering af elever i talentklasser.....

Jens Christian Nielsen, Lotte S. Skrubbeltrang & Jesper S. Olesen: Idretstalentens læringsafsnit med den danske folkeskole – om folkeskolens samarbejde med eliteidrætten om talentudvikling.....

Roddy Walker: At lære at være elite - præfektrollen som markør i elevernes identitetsdannelse på en elitekostskole.....

Sune Christensen: Ud over skole-centrisme: Talent i erhvervsuddannelserne.....

Bjorn Friis Johansen & Jesper Bruun: Talent, totem, tabu og anden naturtro.....

ØVRIGE ARTIKLER

Rikke Brown og Kia Wied: Kan lysten drive væk i udstillingen? Lægtageiser fra to studier af lyst som organiseringsprincip i udstillingen.....

Anne Oksen Lyhne: Skolekultur og dyd. Om Aristoteles' teori om dyder og dennes relevans for pædagogikken.....

Annegræthe Ahrenkiel & Kim Rosmussen: Barns relationer og venskaber – pædagogers opgave og ansvar?.....

ANMELDELSER

4 aktuelle bog anmeldelser.....

Suna Christensen

UD OVER SKOLE-CENTRISME: TALENT I ERHVERVSUDDANNELSERNE

I artiklen argumenteres der for, at erhvervsfagene deler et empirisk begreb om talent, som rummer en kritisk kommentar til vekkende, hierarkiserede og hierarkiserende dikotomier mellem viden og kunnen. Erhvervsskolerne arbejder med at udvikle markører for talent og tilfægtede undervisning for talentelever kan potentielt forme et opgør med det, som Paradise og Rogoff kalder skole-centrisme (2009:102) i uddannelses-tænkning. Med det henviser de til tænkning, som reducerer læring uden for formelle skolesammenhænge til uformel og dermed tilfældig læring (ibid.: 102-103). Dualismen mellem formel og uformel kan i forhold til uddannelsessystemet i Danmark genfindes som en dualisme mellem teori og praksis. Overført til talentudvikling i erhvervsskolerne peger begrebet skolecentrisme på hvordan en reduktionistisk tilgang til praktisk og situeret viden som et vedhæng til teoretisk og objektiveret viden, fortærrer forskelle i kulturel erfaring og social organisation af viden. Imidlertid er netop anerkendelse af hvad faglig viden er og hvordan det bliver til, afgørende for niveaudifferentiering, der tager udgangspunkt i fagets indholdsdimensioner.

I medierne udpeges erhvervsuddannelserne i stigende grad som mindre værdifulde end de gymnasiale uddannelser og som et tilbud til unge, der mangler motivation og evner til boglig uddannelse. Regeringen satte med reformforslaget Fagfærdigt til fremtiden' (2013) fokus på, at fagligheden skulle have et løft i erhvervsuddannelserne. I 'Aftale om bedre og mere attraktive erhvervsuddannelser' indgået i 2014 udmøntede dette sig blandt andet i et krav om indførelse af talentspor. Talentudvikling i erhvervsuddannelserne kan dermed ses dels som et forsøg på at forbedre erhvervsskolerne imøde gennem faglige højniveauforløb, og dels som et forsøg på et brud med hierarkiet i en samfundsdiskurs, som sætter boglig viden over praktisk kunnen.

På den ene side udfordrer kravet om indførelse af talentspor erhvervsskolerne, da niveaudifferentiering hidtil primært har været koncentreret omkring de almene fag som dansk og matematik. Praktisk kunnen fremstår i det lys som et vedhæng til teoretisk viden. På den anden side har situeret og praksisbaseret faglig kunnen som selvstændig vidensform længe været genstand for opmærksomhed i den kvalitative forskning i håndværk og erhvervsuddannelser (Billeit 2001, Nielsen & Kvale 2003, Sennett 2009). Christian Helms Jørgensen (2009) har foreslået en forståelse af erhvervsfag som en kombination af en særlig ekspertise, faglig organisering og faglig udannelse (ibid.: 8) men knytter også erfaringen af fag til kulturel identitet (ibid.: 14). Analyse af empiri fra en kvalitative undersøgelse af talentforståelse blandt erhvervsskolelærere med ansvar for udvikling af talentspor og dommere ved talentkonkurrencer, foretaget i regi af Nationalt Center for Erhvervs-pædago-

gik (NCE), demonstrerer hvordan det at kunne noget praktisk og socialt er nøgle vidensprocesser i konstitueringen af erhvervsfagligt talent. 'Det praktiske' eller 'det sociale' er dermed del af faglig videns natur, og konstituerende for den logik som udpeger bestemte handlinger som tegn på talent fremfor andre.

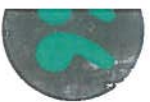
I denne artikel er målet at vise, dels hvordan erhvervsskolelærere gennem deres tilgang til talent aktivt skelner mellem viden og kunnen som distinkte vidensformer, og dels hvordan 'kunnen' som vidensform har betydning for pædagogiske valg. Distinktionen kommer til udtryk i vurdering af elevs kompetencer og i positionering af 'talent-elever' i relation til en faglig og praktisk orienteret kontekst. Der er ikke tale om en reproduktion af dikotomier i lærere og dommers arbejde med eleverne, men det særlige ved talent i en faglig kontekst tales ofte frem i kontrast til skolekontekstens traditionelle fokus på boglighed og objektivering af unge som repræsentanter for a priori elevkategorier.

Jeg lægger ud med en introduktion til de problemstillinger som kobles tæt sammen med vidensgrundlag, og til artiklens teoretiske og metodiske grundlag. Talent indenfor erhvervsfagene analyseres derefter først i et epistemologisk perspektiv og dernæst i et læreprocessperspektiv. Jeg afslutter med at rejse spørgsmålet, om fag og faglighed som kontekst for 'talent pædagogik' mere generelt kan tilbyde en alternativ pædagogisk ramme til indsatser som 95% målsætningen, der flyttede pædagogisk fokus over på gennemførelse.

ARTIKLENS EMPIRISKE, METODISKE OG TEORETISKE GRUNDLAG

I dette afsnit præsenteres først undersøgelsens design, dernæst de teoretiske problemstillinger som informerede sammentænkningen af talentudvikling og spørgsmål om viden-kunnen forhold, og endelig den analytiske tilgang.

Talentspor som del af reform 2015 sætter fokus dels på erhvervsfagenes vidensgrundlag og på forholdet mellem de danske ungdomsuddannelser. En arbejdsgruppe nedsat af Udviklingsministeriet anbefalede i 2011 oprettelsen af talentspor til udligning af "forældede statushierarkier mellem boglige og almene fag og erhvervsrettede og praktiske fag" (Uddannelsesudvalget 2011: 5). Historisk har hierarkiet fra tid til anden været understøttet af samfundsdiskurser, som har vægter unges adgang til en uddannelse fremfor fokus på uddannelsernes vidensindhold (Juul 2012).

Talentudvikling i erhvervsuddannelserne er ikke helt nyt. Siden 1997 har der været afholdt talentkonkurrencer i Danmark

Empirien til artiklen kommer fra et for-studie til et planlagt forskningsprojekt om talentfremme indenfor EUD udført af en forskningsgruppe på Nationalt Center for Erhvervsprædagogik (NCE). Empirindsamlingen foregik i foråret 2014. Vi var i udgangspunktet

interesserede i at få en fornemmelse for hvad der anerkendes som talent indenfor *Føljet* (Hastrup, Rubow og Tjørnhøj-Thomsen 2013: 33).

Talentudvikling i erhvervsuddannelserne er ikke helt nyt. Siden 1997 har der været afholdt talentkonkurrencer i Danmark². Fra 2010 er flere talentudviklingsprojekter etableret i direkte samarbejder mellem erhvervsskoler og erhvervs-, udviklings- og uddannelsesmiljøer. På tværs af spredningen i de forskellige projekters organisation og karakterer endte vi med at identificere fem cases (Flyvbjerg 2010), forstærket som fem eksempler på udpegnin af talent og/eller udvikling af talent forankret i erhvervsrettede uddannelses- eller uddannelsesrelaterede miljøer. Det kunne være skoler, som i samarbejde med eksterne partnere eksperimenterede med talenthold, skole-eksterne talentkonkurrencer eller lokale skoleeksperimenter med implementering af talentspor på grunduddannelsen.

Vi foretog interview med infomonter fra hver af de fem eksempler på talenthold. Heraf var det ene et fokusgruppeinterview med lærere fra forskellige fagretninger som samarbejdede om udvikling af selektionskriterier. I et andet tilfælde interviewede vi den talentholdsansvarlige på en erhvervsskole og supplerede interviewet med en rundvisning, som blandt andet gjorde det muligt at indarbejde en forståelse af de fysiske rammers betydning for didaktikken. I et tredje tilfælde deltog vi i en opsamlingskonference for et landsdækkende udviklingsprojekt om talentudvikling i EUD, og talte i pauserne med deltagere om deres erfaringer med implementering af talentspor på skolerne. I nogle enkelte tilfælde måtte vi nøjes med telefoninterview. Vi tilstræbte at være to

tilstede ved interviews. Interviews blev transkriberet og gennemlæst af alle gruppens fire deltagere. Interview foregik på baggrund af en semistruktureret interviewguide (Kvale og Brinkmann 2009: 148-161). Den samme interviewguide blev brugt til interview af enkeltpersoner og til fokusgruppe-interview. Dertil har vi læst information lagt ud på hjemmesider, policy dokumenter og lektionsplaner.

Som nævnt udpegede vi fem cases. Ved at inddrage forskellige miljøers måder at arbejde med talentudvikling på fik vi mulighed for at sammenligne og spejle specifikke elementer i et talenthold med et andet talenthold. Konkret hjalp denne tilgang til at forstå betydningen af et uddannelseselement (selektionsprocedure, læreplan etc.) ved at sammenligne det med et tilsvarende element i et andet miljø.

I forhold til udvikling af talenthold er er en diskussion om hvorvidt dygtighed er repræsenteret i boglighed inden for almene fag eller praktisk kunnen inden for uddannelsesspecifikke fag, eller på en helt tredje vis, en diskussion om konteksten for didaktik og pædagogik. I et udviklingsprojekt har Bente Lausch således vist EUD faglæreres til dels ufrivillige hverdags-kategorisering af elever som 'stærke' og 'svage' elever, hvor de 'stærke' elever er dem med boglige kompetencer (Lausch, 2010). Det kan ses som differentiering med udgangspunkt i specifikke forestillinger om forholdet mellem viden og kunnen. Boglighed bliver indenfor en skolecentrisk tænkning, som hierarkiserer vidensformer, en særlig kvalitet som repræsenterer 'den højeste' måde at vide på. Som eksemplerne viser, kan det have indflydelse på pædagogisk praksis i form af værkende differentieringsmødder. At reducere elevens værdi til et

spørgsmål om repræsentation af boglig viden, understøtter en marginalisering af praktiske færdigheder. Som Lausch siger, er der tale om processer, som højst tænkeligt er ufrivillige, og måske modsigende de også af lærernes egne praktiske erfaringer fra faget.

Lausch's observationer kan uddybes ved at inddrage Tone Saugstads analyse af de begreber, som sætter rammen for det pædagogiske arbejde generelt i uddannelsesinstitutioner (2012). Ifølge Saugstad er skriftsprøvkulturen den dominerende videnskultur i skolen, og det har netop betydning for hvordan den pædagogiske opgave fortolkes (ibid: 240). Skriftsprøvkulturen inkluderer, ifølge Saugstad, et billede af at viden læres et andet sted end det bruges (i skolen). Viden og kunnen er dermed normativt adskilt i den kulturelle forestilling om viden-kunnen forhold som rammesætter pædagogisk praksis (ibid: 233-234). I artiklen "Om viden og kunnen – pædagogisk ser" (2012) siger hun:

[Med skriftsprøget/forsvinder de praktiske kundskaber, som ikke kan fastes til papiret, tendentielt som gyldig kundskabskategori i en skriftsprøvgkultur. Skriftsprøget kan, med denne adskillelse, være med til at materialisere et dualistisk forhold mellem viden og kunnen. (Saugstad 2012: 10)

På trods af pædagogiske idealer om helhedsorientering i undervisningen, hvor teori toges med i værktødet / re-stauranten / skoven, og praksis ideelt set er integreret i teorierundvisningen, er det et forhold som hele tiden forhandles, for eksempel i kategoriseringer af elever som stærke eller svage i forhold til et principielt dikotomisk skel, og netop derfor bekræfter en fore-

stilling om en grundlæggende strukturel modsætning mellem viden og kunnen.

Med sin kritik og dekonstruktion af viden-kunnen dikotomien som vej til anerkendelse af praktisk viden som en selvstændigt sammenhængende videnform, er Saugstad ude i et ærinde som ligger tæt op ad Parodise og Rogoffs kritik af skole-centrisme (ovenfor) som en begrebslig normativitet, der organiserer viden-kunnen forholdet i uddannelsessammenhænge. Det er interessant i forhold til oprettelsen af talentspor i erhvervsuddannelsen, fordi det at være dygtig i skolen ifølge de dominerende kulturelle forestillinger må forventes at være de bogligt stærke elever.

Da vi påbegyndte indkredsningen af feltet, stødte vi på røster i samfundsdiskursen som argumenterede for behov for brud med det traditionelle videnshierarki. I sin bog med den provokerende titel: "Kloge hænder" (2013) problematiserer murer og politiker Mattias Tesfaye industrialiseringen, som han mener, har reduceret 'håndens arbejde' til mekanisk udførelse af for eksempel byggeplaner. Begrebet 'Kloge hænder' fortæller meget konkret at viden ikke er universel, men må specificeres, og at inden for håndværksfagene er hænder vidende. Ifølge Tesfaye er en historisk arbejdsdeling mellem håndens og åndens repræsentanter (håndværkere og gejstlige) i en industrialiseret verden blevet til et hierarkisk skel, der har udtømt værdien af at vide med hænderne.

Man kan kritisere Tesfaye for at opretholde en dikotomi mellem hånd og ånd, nu blot med hænderne i den dominerende position. Det kan undre, for det fremgår af hans bog, at han er inspireret af sociologen Richard Sen-

nett som netop overkommer hand-ånd dualismen. I 'Håndværkeren' (2009) har Sennett beskæftiget sig med den vestlige civilisations dybt forankrede problem med at forbinde ånd og krop. Det forhindrer, siger han, en anerkendelse af håndværk som en dialogisk proces mellem hoved og hånd, vi alle integrerer i vores daglige aktiviteter, når vi er optaget af at gøre noget godt (ibid: 19). Hos Sennett betegner hånd og ånd dermed ikke en dikotomi, men en proces inddelt i hverdags handlinger. Sennett udvider også diskussionen af, hvad godt håndværk er, til et spørgsmål om viden og kunnen i et civilisationskritisk perspektiv. Han lægger op til refleksion over, hvad det er for et samfund, vi får, hvis vi kontinuerligt tiltretlægger uddannelse efter de parametre, som kendetegner et kapitalistisk og konkurrencepræget samfund.

I undersøgelsen fulgte vi overordnet Sennets kulturanalytiske perspektiv på viden i erhvervsfagene som håndværksmæssighed og som proces. Vi spurgte os selv, hvordan man kunne se, om hænder var kloge og om fagløserne og dommerne havde et særligt blik for krop-ånd dialog, og om man ved at følge det blik kunne lære om kvalitative distinktioner indenfor erhvervsfagenes viden - og dermed for eksempel bidrage til nuancering af differentieringsmodeller. Konkret arbejdede vi ud fra forskningsspørgsmål om hvordan talent udpeges i konkrete, udvalgte talentmiljøer og hvordan talentudvikling foreløb i et didaktisk perspektiv.

Med de spørgsmål tog vi udgangspunkt i viden som kulturelt fænomen og socialt konstitueret, og et non-dualistisk perspektiv på viden som proces. Dette i modsætning til at spørge til for eksempel samspillet mellem teori og

praksis og dermed fastholde en dualisme i den analytiske tilgang. Vi var konkret inspireret af Cathrine Hasses tilgang til kulturanalyse (2011) gennem et dobbeltblik på handlinger og kontekst. Hasse bruger begrebet kulturel artefakt til dels at beskrive et dokumenteret handlinger, begivenheder og forestillinger i det sociale felt og dels til at afdække temær og mønstre, som ikke er bevidste eller udtalte i miljøet (ibid:29,94). Hasse trækker på Bateson i sin udlægning af både materielle og diskursive artefakter som "kontekstmarkører for sammenhængen mellem betydning og kontekst" (ibid: 30). Det vil sige, at vi med artefaktbegrebet kunne analysere forbindelsen mellem empiriske erfaringer og udpegninger af handlinger og begivenheder som talent, og de relationer som var konstituerende for at netop de handlinger eller begivenheder blev anerkendt som tegn på talent.

Efter denne introduktion til både den teoretiske og empiriske baggrund for artiklen, følger nu to analytiske afsnit. Målet er at vise at selvom viden kendes socialt og kulturelt som kunnen er den ikke tilfældig men blot anderledes organiseret.

FAGLIGHED SOM KONTEKST FOR TALENT

Ironisk nok er det gennem brug af teori-praksis dualismen på et sprogligt niveau at nogle lærere får udfoldet videnindsindet i praktisk kunnen. Det sker som del af definitionen af *hvem* talentspor er for og *hvor* videnstignelse kan foregå. Det er ikke politisk defineret, at talentspor skal være et alternativ til EUX (erhvervsuddannelse kombineret med gymnastefag og studieforberedende), men de skoler, som har indgået i denne undersøgelse, har

valgt at se talentspor som en mulighed for elever med overvejende praktiske færdigheder. En lærer siger:

Vi holder fast i, at det [talentuikling] er det praktiske og EUX'erne er noget mere boglige i udgangspunktet. (faglærer, tømrerlinjen)

Skellet mellem teori og praksis på skolen kan ses som en materialisering af skoleverdens modsætning mellem viden og kunnen. Som det fremgår har det implikationer for kategorisering af elever, som også observeret af Lausch (ovenfor). Lærerne vi talte med var meget bevidste om talentudvikling som et uddannelses tilbud, der adskilte sig fra tilbud til boglige elever. En sagde, at han havde en *ordblind elev som sindbilde* på hvem, han skulle tiltretlæge undervisningen for:

Vi har en der er ordblind, ekstremt ordblind, og han understøtter jo rigtig godt talentarbejdet, for når vi laver materiale, så er vi parat til at kraltle nogle spørgsmål på bordet og smide en bog hen og henvise til alt muligt. Hver gang jeg gør det, hjemme ved skrivebordet, så står det mig: "Hvordan fanden kommer Lars igennem den her bog, det kan han ikke. Men han er en hammer dygtig håndværker, og vi bruger ham som vores mentale eksempel på det vi skal understøtte (...)
han er god, han er lyvende intelliget, men han kan nærmest ikke skrive sit eget navn – men han er den bedste mand, hvis vi snakker faglighed. (faglærer, tømrerlinjen)

Citatet viser, at lærerne kæmper med deres egne rutiner i forhold til at udvikle undervisning målrettet udvikling af faglig viden, og at de har brug for andre sindbilleder til rammesæt-

ning af det pædagogiske arbejde. Som del af denne proces modstilles den typiske elev med håndværkeren. Men der er yderligere kompleksitet i citatet. Læreren erfarer den pågældende elev som både "lynenet intelligent", "en hammer dygtig håndværker" og "den bedste mand, hvis vi snakker faglighed". Ved at inddrage faglighed som kontekst ændres forestillingerne om hvad viden er og hvordan det læres. Med faglighed som organiserende princip fremstår viden (intelligens) og kunnen som integrerede dimensioner af det at gøre håndværk godt. Det vil sige at den teori-praksis dualisme som opretholdes på et sprogligt niveau i udpegningen af hvem talentudvikling er for, brydes i erfarngen af hvilke handlinger, der udpeges som talent. Det kan være svært at sætte ord på, hvad kvaliteten og dermed indholder i de 'dygtige' eller 'talentfulde' handlinger er, og måske hænger det sammen med at disse handlinger, som citatet også viser, knyttes til en non-verbale organisering af viden.

Dette aspekt, det non-verbale, udfoldes i en anden tematik omkring læreprocesser, nemlig kroppe aktivitet. Især hændernes placering er genstand for opmærksomhed:

Dem der starter med at putte hænderne i lommen, det er jo nok nogle af dem, der går her i lidt længere tid. Mens dem, der bare går i gang – de når dårligt nok at vende papiret med opgaven, så er de i gang med at søve... (faglærer, lømmerlinjen)

Citater som dette peger på, at 'talent'-sammenhængen vender den hierarkiske relation mellem viden og kunnen på hovedet, og elever som ikke kan læse, hvor hænderne tager styrin-

gen i konkret relation til værktøjer og materialer, anerkendes som 'talenter'. Forskellige forskere med interesse for erhvervsfaglige³ eller håndværksmæssigt arbejde fremhæver gang på gang kropsligt indlejret og situeret viden som centralt for denne type arbejde (Sennett 2009, Billett 2001). Blandt andre Stephen Billett (2001) har argumenteret for at se 'erhvervsfaglig ekspertise' som en særlig, kropsligt indlejret videnform (ibid: 431). Ifølge ham er ekspertise dynamisk og indlejret i social praksis og altså en handling (ibid: 431-433). Den videnform som kommer i spil i eksemplet ovenfor, er netop, som Billett påpeger, dynamisk og relationel.

På et grundforløb for kokke, hvor der var etableret talenthold, var rolige men effektive bevægelser i køkkenet en indikator på "overblik" og dermed talent. Interessant var det, at når jeg bad om eksempler, så betegnede 'overblikket' ikke så meget et distanceret perspektiv, oppefra og ned, men et relationelt bevæge-modus: en måde kroppen bevægede sig mellem, omkring og med materialer og andre mennesker.

Ovenstående har vist, hvordan talentudvikling i et epistemologisk perspektiv bryder med skole-centriske forestillinger om skolen som sted for overførsel af teoretisk viden og om kroppe som elever. I stedet kalder udpegningen af 'talent' på en faglig kontekst, som på et erfaringsniveau er medkonstituerende for en positionering af kropslig aktivitet og ikke-skriftlighed som del af at vide godt eller del af at være dygtig. Næste afsnit giver uddybende eksempler på dette ved at gå tættere på læreprocesser.

EKSPERIMENTERENDE LÆREPROCES-SER MED MATERIALER OG OMGIVELSER

På baggrund af spørgsmål om talentudervisningens didaktiske forløb identificeres i dette afsnit læreres forestillinger om hvilke læreprocesser, der fostrer 'dygtige' elever på erhvervsuddannelserne.

En faglærer sagde i et interview, at de i forhold til 'talenterne' var gået bort fra den 'katedrobaserede' undervisning og i stedet stillede opgaver, hvor eleverne individuelt skulle søge svarene gennem eksperimenter. Nogle gange satte lærerne med vilje eleverne på dybt vand ved at give dem en opgave, der ikke kunne lykkes:

Vi har lavet nogle ting, hvor [...] jeg bare har fået en god ide – jeg ved ikke om det kan lade sig gøre, men prøv lige. Det har de gjort med stor flasko til følge... og succes. De lavede nogle ting, som ikke kunne lade sig gøre, men... de tør godt fejle [...] Der mærker man, at man har spottet rigtigt, for hvis der er en, der ikke tør gøre noget, så overvejer vi lige, hvor er talentet i det her. (faglærer)

Lærerne kastede med andre ord eleverne ud i potentiel flasko, men også, som det bliver nævnt, i erfaringer af at "lave nogle ting, som ikke kunne lade sig gøre". I modsætning til en læring, der skal føre til analytisk og reflekteret opmærksomhed på materialer, kalder lærernes rammesætning her på aktiv udforskning fra eleverne selv. De skal lære i dialog med materialet. Læreprocessen involverer på den måde relationel integration af materialer som del af de sociale omgivelser, og dermed som medkonstituerende for vidensprocessen. Forudsætningen for denne form for læring er mangelfuld eller planlagt

fejlagtig instruktion, som bruges til at fokusere elevernes opmærksomhed på, hvad der kan opstå som del af aktiviteten.

Udover et fokus på materialer som medkonstituerende for vidensstilblivelse, viser empirien også et tema omkring brug af steder. Indenfor nogle fag er didaktisk brug af steder nemmere end andre, fordi man har værkssteder og køkkener på skolerne. Men i de 'talent-eleverne' ud i virksomhederne hurtigt. Det gjorde de for eksempel ved at tilbyde virksomheder, at elever på dekorationslinjen kom ud og satte dekorationer op i butikkerne. Her viste det sig nogle gange, hvordan personlighed og udførelse af en opgave ikke kunne skilles ad som del af at deltage i en specifik praksis (for eksempel butiksdrift). Man skulle nemlig kunne begå sig, fysisk og socialt:

I Kvickly var der to elever som vores kontaktperson [i Kvickly] ikke syntes var gode nok. De mødte ikke stabilt og var uengagerede. Dem troede nogle af lærerne på, og de var i øvrigt også spottet i værktøjet [...] men de gaad ikke rigtigt. De ville hellere sidde på et dekorationshold. (lærer i økonomi og markedsføring på Handelskole)

I ovenstående eksempel har man på skolen benyttet sig af et screeningsværktøj. Det bliver i eksemplet her (og i andre) dømt misvisende. Talent, eller dygtighed, viser sig som del af handlinger, der positionerer eleverne som tilskuer eller delager i butikkens sociale orden. At lære at kunne noget, er dermed også knyttet til en erfaring af, hvordan det man gør, påvirker helheden i en situation. Jeg taler her om betydningen af at komme for sent eller

ikke lave sin opgave. Et fokus på disciplin var i undersøgelsen også tydeligt hos frisørerne og kokkene.

På en anden merkantil uddannelse har man oplevet at måtte trække flere elever ud af talentforløb som en konsekvens af deres møde med virkeligheden. Ifølge en lærer "fungerede det rigtig godt på skolen, men da de kom ud i praksis, så [viste det sig] at mange af dem var på kanten af diagnoser, og de har simpelthen ikke selv været til det". En anden siger:

Vi havde også en, der var super fagligt dygtigt, men ikke havde engagement. Han startede med at være på holdet, fordi han blev testet som talent, i den der computer-test, men han havde bare ikke interessen og ambitionerne, og det er den drivende kraft. (Lærer i økonomi og markedsføring, Handelsskole)

Eksemplerne ovenfor fortæller om betydningen af engagement og deltagelse, hvad enten det er i form af at glide, være forhindret på grund af diagnoser eller som ambitioner. Den pædagogiske organisering af læreprocesser gennem deltagelse i socialt forpligtende situationer har den indviduelle relation til opgaven i centrum. Det er social organisering af læring omkring en kulturel forestilling om viden som kontekstafhængig, situeret og relationel. Det bryder med skriftsprøvs-kulturens forestilling om viden som overførbart. Når læreprocessen er anderledes konstitueret end for eksempel overførsel af objektiveret (boglig) viden, så er indholdet også af en anden natur. I eksemplerne ovenfor fremgår det, at det som adskiller talenter fra andre elever, er tæt vævet sammen med intensiveret (punktlig, ambitiøs) deltagelse i praksis. Det er

ikke viden-til praksis, der læres, men form-for deltagelse i praksis. Som også noteret af Sennett er viden eller talent i håndværksmæssige handlinger socialt og forankret i konkrete færdigheder, der i deres udførelse rummer etiske og moralske implikationer (Sennett 2009: 30-32).

Læring gennem deltagelse i konkrete og faglige kontekster lokaliseret i specifikke steder, afslutter tematisering af nøgleprocesser, der formidler, hvad talent kendes som i erhvervsuddannelserne og hvordan det pædagogisk rammesættes. Den kvalitet, som talent i denne undersøgelse har betegnet, er en processuel kvalitet. Den kan ikke standardiseres som resultat, men vi kan analytisk objektivere den proces, hvort kvaliteten er indlejret. Det har jeg her gjort ved at analysere viden som indlejret i kropslig handling og læring som eksperimenterende og bundet til udførelse af en opgave eller konkret form for deltagelse i en forpligtende praksis.

DISKUSSION OG KONKLUSION: TALENTUDVIKLING SOM BRUD

Det er interessant, at Reform 2015's krav om talentspor ser ud til at forskyde den pædagogiske opmærksomhed i retning af udvikling af erhvervsfaglig viden. I følge Ida Juul medførte Fogh-regeringens målsætning om at 95 % af en årgang skulle have en ungdomsuddannelse, et pædagogisk fokus indenfor EUD på støtteordninger til bogligt svage unge. Det udvirkede opmærksomheden på indholdet i uddannelsen (2012: 23). Ovenstående analyse har vist, at talentudvikling igen sætter fokus på vidensindholdet i uddannelsen. I denne artikel lagde jeg ud med at påstå at erhvervsfagene delte et kritisk begreb om talent i forhold til fokus i

uddannelsesdiskursen på boglighed og repræsentativ viden. Empiriske eksempler på talentudpegning og talentudvikling har i artiklen været teoretiseret som eksempler på vidensprocesser. Fra dette perspektiv fremstår talent i EUD i relation til et begreb om viden som dialogisk proces, eller det som Sennett kalder håndværksmæssighed. Analyse af pædagogisk organisering af læreprocesser har peget på erhvervsfaglig viden som viden, der bliver til uden skoling. Heri findes en kritik af skolecentriske forståelser af hvad uddannelse og viden kan være.

Heroverfor ser arbejdet med talentudvikling ud til at genfortælle for lærerne på erhvervsuddannelserne, for eleverne og for os andre, hvad god kvalitet i håndværksmæssig forstand er

Den undersøgelse, som er refereret her, har vist, at lærerne på erhvervsskolerne var bevidste om et hierarki mellem viden og kunnen, og brugte talentudvikling til at konfrontere hierarkiet ved at vende det på hovedet. De satte med andre ord de kloge hænder øverst i hierarkiet. Hermed brød de et skolecentrisk udgangspunkt i skolen som sted for viden og kroppe som elever, men reproducerede også dikotomien mellem viden og kunnen, bare med modsat fortegn.

Det er i den sammenhæng interessant at undersøgelsen også viser at talenter i EUD forventes at have en ikke-repræsentativ og eksperimenterende tilgang til viden, og at dikotomien dermed brydes på et praksisniveau. Eksemplerne ovenfor med a) den ordblinde elev som rollemodel og b) fokus på kroppes interaktion med socio-materielle omgivelser fortæller os, at lærerne forventer at den viden eleverne skal kende, er de selv med til at udvikle som deltagere i opgave-specifikke sammenhænge.

Det er oplagt at undersøge forskydnings af fokus for pædagogikken og potentialer i dette, mere grundigt. Artiklen har igennem de empiriske eksempler og teoretiseringen af disse i forhold til epistemisk rumme og læreprocesser vist at fokus på talent i praksis tilføjer opmærksomhed på kvalitative variationer i den viden erhvervsfagene repræsenterer til en økonomisk uddannelsesdiskurs. Heroverfor ser arbejdet med talentudvikling ud til at genfortælle for lærerne på erhvervsuddannelserne, for eleverne og for os andre, hvad god kvalitet i håndværksmæssig forstand er. De kommende år vil vise, i hvilket omfang talentarbejdet kan være med til at skabe et sammenligningsgrundlag for ungdomsuddannelserne, hvor udgangspunktet ikke er den hierarkiske position som den administrative struktur tilskynder. Indenfor erhvervsuddannelserne er udfordringen at holde fokus på, at håndværksmæssig kvalitet er en social proces. Den findes ikke isoleret fra den verden, den bliver til i og kontinuert er med til at genskabe. Man kan med andre ord ikke tale om værdien af erhvervsfaglig viden uden at tale om den sociale, historiske og kulturelle kontekst. Det er besværligt inden for en

skolecentrisk uddannelsesdiskurs som fokuserer på parametre for elevens gennemførelse, fremfor på hvilken forskellig videnskabelig forskning uddannelsesmiljøet skaber grobund for.

LITTERATUR

- Billiet, S. (2001): Knowing in practice: Re-conceptualising vocational expertise. *Learning and Instruction*, 11(6), 431-452.
- Hastrup, K., Rubow, C., & Tjørnhøj-Thomsen, T. (Eds.). (2011): *Kulturanalyse - kort fortalt*. Samfundslitteratur.
- Hasse, C. (2011): *Kulturanalyse i organisationer*. Samfundslitteratur.
- Herrmann, S., Andersen, N. O., Birkving, K., Egebjerg, J., Kingo, L., Hindsholm, S., & Wilbek, U. (2014). *Talentudvikling - evaluering og strategi af Arbejdsgruppen til talentudvikling i uddannelsessystemet*. Undervisningsministeriet. Juli, 1. (2012). Ugeværtd mellem ungdomsuddannelserne: realistisk mulighed eller utopi? *Dansk pædagogisk Tidsskrift*, 12(1), 14-25.
- Jørgensen, C. H. (2009). Fag mellem arbejde, organisation og uddannelse: har fagene fremtiden bag sig? *Tidsskrift for arbejdsliv*, 11(3), 13-31.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2009). *Interviews: Learning the craft of qualitative research interviewing*. Sage.
- Lausch, B. (2010): Eleverne - og samarbejdet mellem lærere og elever. I: *Erhvervspædagogik - mål, metoder og vilkår i EUD's verden*. Støtner, T. og Hansen, J.A. (red). Erhvervs skolernes forlag.
- Løve, J. (1999): *Læring, mestrelære, social praksis, mestrelære. Læring som social praksis*. Hans Reitzels Forlag.
- Nielsen, K., & Kvale, S. (2003): *Praktikkens lærningskæde - at lære gennem arbejde*. Akademisk Forlag.
- Paradise, R. & Rogoff, B. (2009): "Side by side: Learning by Observing and Fitching". *Ethos*, Vol. 37, s. 102-138.
- Regeringen (2013): *Faglært til fremtiden - bedre og mere attraktive erhvervsuddannelser*. Undervisningsministeriet.
- Regeringen (2014): *Aftale om bedre og mere attraktive erhvervsuddannelser*. Undervisningsministeriet.
- Saugstad, T. (2007): *Om videns og kunnen - pædagogisk set. I: Klassisk og moderne pædagogisk teori*. Andersen, Ellegaard & Muschinsky, red). Hans Reitzel
- Sennett, R. (2009): *Håndværkeren: arbejdets kulturhistorie: Hånd og ånd*. Hovedland.
- Testaye, M. (2013): *Kloge hænder*. Gyldendal.
- Uddannelsesudvalget (2011): *Talentudvikling - hvor står vi og hvad bør gøres? Arbejdsgruppen til talentudvikling i uddannelsessystemet*. Undervisningsministeriet.

NOTER

- 1 I projektet deltog, foruden artiklens forfatter, Johanne Brandt, Ole Dibbern Andersen og Ceert Allermand
- 2 I 1997 stiftede fem faglige udvalg 'Skills Denmark' som i dag finansieres dels af medlemmerne, bestående af faglige udvalg og erhvervsskoler, dels af puljer fra det danske undervisningsministerium (UVM), fonde og sponsorer.
- 3 For udredning af betydningen af erhvervsfag i relation til beslægtede udenlandske begreber som det tyske 'beruf', det svenske 'yrke' og det engelske 'vocation' se Helms Jørgensen 2009: 4